

Når en litteraturviter velger sine metaforer må man anta at de er gjennomtenkte. Ved å karakterisere sine kritikere som hyener har kjønnsforsker Jørgen Lorentzen også karakterisert sin egen forskning, skriver **TERJE ØSTIGÅRD.**

Bedervet kjøtt?

MAN BLIR: «Man er ikke født som kvinne, man blir det», skrev Simone de Beauvoir i 1949 i boken *Det annet kjønn*. Denne forståelsen har vært et fundament og premiss for store deler av feminismen og kjønnsforskningen. Det fins god og interessant kjønnsforskning, men dessverre har debatten og problemstillingene vært dominert av forskere med samme tilnærming og holdning som de forskerne som har blitt eksponert i Harald Eias «Hjernevask».

Hovedproblemet med denne typen forskning er sammenblanding av fag og politikk. I mange tilfeller er det ikke forskjell på fundamentalistisk feminisme og kjønnsforskning. Denne retningen innen kjønnsforskning har på forhånd definert premissene, veien til målet og hvilke politiske konsekvenser man vil oppnå.

Premissene: Kjønn er sosialt konstruert, kvinner er undertrykte og menn er undertrykkere. **Veien til målet:** Forskningen skal bekrefte premissene for derigjennom å endre samfunnet. **Politiske konsekvenser:** Ligestilling og slutten på patriarkatet, det vil si ideen om samfunn hvor menn undertrykker kvinner.

FORENKLING: Dette er en forenkling, men inneholder likevel kjernen i politisk kjønnsforskning. Spørsmål og svar som ikke fører til dette målet blir avfeid og latterliggjort. De som stiller spørsmål ved de gitte premissene som vil undergrave dette politiske prosjektet blir ofte karakterisert som mannsjåvinister og kjønnsfascister.

På engelsk skilles det mellom sex (biologisk kjønn) og gender (sosialt kjønn). Kjønnsforskere som Jørgen Lorentzen, Agnes Bolsø og Nils Axel Nissen insisterer hardnakket på at det biologiske kjønn ikke har noen relevans, og at kjønn kun er en sosial konstruksjon. Selv om den politiske intensjonen er god, og som de aller fleste deler, nemlig at det skal være like rettigheter for menn og kvinner, lik lønn for likt arbeid, ingen skal bli diskriminert på grunn av kjønn osv., så bederver dette premisset de politiske målsetningene de selv har satt.

BRISTER: Når man tar denne typen kjønnsforskning på alvor oppstår det en rekke logiske brister.

Kvinner driver med boksing og wrestling. Kvinner er professorer og presidenter. Menn er prostituerte. Menn blir voldtatt. Menn er barnehageonkler og hjelpepleiere. Med utgangspunkt i biologisk kjønn er det riktignok ikke lik prosentandel av kvinnelige og mannlige professorer og presidenter, men gitt premisset om at biologi ikke har noen betydning, så underminerer det ligestillingskampen.

I denne ideologien er det å være «mann» og «kvinne» kun sosiale konstruksjoner som ikke relaterer seg til hvorvidt man har penis eller vagina. Likevel er målestokken for hvor langt ligestillingen har kommet basert på biologisk kjønn. Statistisk sett tjener personer med penis mer enn personer med vagina, og det er politisk bestemt at minst 40 prosent av personene i styreverv skal ha vagina.

BETIMELIG: Hvis det biologiske kjønn ikke har noen relevans og alt er ulike kjønnsroller, så er det betimelig å stille spørsmålet hvorfor kroppslige forskjeller som penis og vagina skal være relevant

TERJE ØSTIGÅRD

post.doc v/Uni Global, Universitetet i Bergen

KJØNN: Er ideen om at kjønn kun er en sosial konstruksjon og at kvinnen er det annet kjønn, død? Graven til Simone de Beauvoir, Montparnasse, Paris. FOTO: TERJE ØSTIGÅRD

når man vurderer hvor langt ligestillingen har kommet? Hvorfor er det viktig å oppnå prosentvis balanse mellom de biologiske kjønnene «mann» og «kvinne» hvis alt handler om sosialt konstruerte kjønnsroller?

Ideen om at kjønn kun er en sosial konstruksjon er en vitenskapelig sannhet blant litteraturvitere som Lorentzen på grunn av fagets karakter. Kjønnsrelasjoner blant oppdiktete personer i en fiktiv verden er per definisjon sosialt konstruert.

I «Hjernevask»-serien har vi sett skoleeksempler på hersketeknikk når hele fagfelt som ikke passer inn i dette bildet, blir i moderlig overbærenhet hånlige avspist, ledd av, og definert som uvitenskapelig og uinteressant. Dette er skremmende og forstemmende holdninger til forskning.

VANSKELIG Å SVELGE: I Aftenposten 20. april skriver Lorentzen at «kritisk

kjønnsforskning fremdeles er vanskelig å svelge», hvorpå han karakteriserer Ottar Brox, Øyvind Østerud, Stig Frøland, Kristian Gundersen, Tor K. Larsen og andre som «feige hyener» lokket ut av elefantkirkegården.

Det er vel snarere Lorentzen som har vanskeligheter med å svelge at andre respekterte forskere er kritiske til deler av kjønnsforskningen. Når en litteraturviter velger sine metaforer må man anta at de er gjennomtenkte. En hyene er et åtseldyr som spiser dødt kjøtt. Bedervet kjøtt. Det smaker ikke godt, men det er en viktig jobb som må gjøres.

Ved å karakterisere sine kritikere som hyener har Lorentzen også karakterisert sin egen forskning. Det er et fundamentalt og ufravikelig premiss innen academia at dårlig forskning skal bli kritisert. Det store spørsmålet er derfor hvilke forskningspolitiske konsekvenser denne debatten vil ha for kjønnsforskningen i Norge.

Var det bare en likelønsspøk?

ALLE: Før stortingsvalget var alle politiske partier for likelønn. Sykepleierne har merket seg hva regjeringen gikk til valg på da partilederne kom med sine lovnader.

Jens Stoltenberg sa: «Arbeiderpartiet vil bruke penger på å heve kvinnelønn og lavlønn. Dette kan starte i lønnsoppgjøret i 2010». Kristin Halvorsen uttalte: «Lønnsoppgjøret 2010 må bli et kvinneoppgjør. Vi vil ha en likelønsspott og kamp mot ufrivillig deltid». Liv Signe Navarsete sa: «Det er uhyrd at kvinner skal tene mindre enn menn. Senterpartiet vil arbeide for ein likelønsspott for å rette opp lønnskilnadene i neste stortingsperiode». Men det er kanskje bare valgflesk?

Tariffoppgjøret i privat sektor er i havn. Nå står tariffoppgjøret i offentlig sektor for tur.

FRAVÆRENDE: Likelønnspektivet i privat sektor er nærmest fraværende i de forhandlingene som er gjennomført, selv om en i forkant flagget likelønn høyt. 50 øre per time – ja, du leser rett – 50 øre per time ble «øremerket» til likelønnsloft. Så lett er det å la seg «føre bak lyset» av snakk og gode intensjoner!

MARY-ANNE GOLTEN

Vi kan med dette slå fast: **Enten** må sykepleierne og de andre kvinnedominerte høyskolegruppene få helt andre løsninger i det offentlige oppgjøret enn privat sektor når det gjelder likelønn. **Eller** så har den rødgrønne regjeringen, med SV i spissen, levert tidenes løftebrudd på ligestillingsfronten.

Vi møter en regjering som sitter «musestille» – gir ikke lyd fra seg. Vi møter arbeidsgiverorganisasjonen for kommunene (KS) som tydelig signaliserer at friske penger til likelønn trengs ikke i kommunene. Vi møter byråkrater som på vegne av sykehusdirektørene hevder at de vil ha seg frabedt innblanding i lønnsdannelsen for ansatte.

IKKE PROBLEM: Begrunnelsen fra arbeidsgiverorganisasjonene er at manglende likelønn ikke skaper problem. Egentlig handler det vel om et behov for å fortsette i god gammel tradisjon med lønnsoppgjør som holder kvinnelønnen så lavt som mulig.

Manglende likelønn er en utfordring i det norske samfunnet. Konsekvensene berører i stor grad offentlig sektor, ikke minst for rekrutteringen til kvinneyrkene i helsesektoren. Kan de som er satt til å forvalte dette samfunnsansvaret, rådmenn ute i kommunene og sykehusdirektørene, fraskrive seg sin rolle slik de gjør? Hvorfor avvise at politiske tiltak for likelønn er nødvendig?

Årets hovedoppgjør er testen på om vi kan stole på politikere når det gjelder arbeidet for likelønn. Ingen bør være i tvil om at et likelønnsiltak på 50 øre per time, etter mal fra privat sektor, er en provokasjon som kvinneyrkene i offentlig sektor ikke aksepterer.

• **Mary-Anne Golten**
er fylkesleder i Norsk Sykepleierforbund Hordaland